

MINISTERIO
DE CULTURA

VICTORS

SUMARI

***: J. C. - LA DIADA DEL LLIBRE: Agustí Pera. - ODA AL RODAMÓN: Pere Abellí. - CIENTÍFIQUES: S. - LES VOLTES DE GIRONA: Carles Rahola. - LES TEMPTATIVES DE FORMACIÓ D'UN ESTAT PIRINENC: Santiago Sobrequés.-Mn. JOSEP GELABERT: Josep Aguilera. - LA FORMACIÓ ACTUAL DEL CIENTÍFIC: Marcel Santaló. - RÀFEC. - REVISTES I LLIBRES: P. Armengol, P. Pasqual, A. Pera, J. Ma. Corredor. - NOTICIARI

* * *

En premsa catalana, més que en cap altra, he notat la gran quantitat de notes pregades, i majorment les que fan referència a coses de cultura, tant sia a la publicació de revistes, com a exposicions de pintures i a totes les diverses manifestacions de coses de l'esperit. I, ultra aquest aspecte, el de l'abast que tenen aquelles seccions de cultura en relació amb el moment polític, seguint en proporció inversa l'una de l'altra; a més efervescència política, menys columnes de vida intel·lectual, i a gran calma política, moltes columnes.

El primer d'aquests aspectes observats, diu molt poc a favor dels crítics, el qual aspecte demostra clarament que, o bé per oblit, manca d'interès, o bé amb premeditació de no obrir el cercle a nous vinguts, a no trencar la capelleta, sempre primer surten les notes pregades que no pas la crítica del llibre o publicació que han rebut, que deu estar en alguna taula per a servir de coixí al berenar d'algun redactor; i aquella crítica mai no apareix.

Aquesta manca de serietat professional, tant del crític com del periodista en donar les recensions com a simple noticiari, es veu en grau superlatiu en els diaris barcelonins, al davant dels quals hi ha figures de primer pla de la cultura de la nostra terra.

Es molt lamentable que aquells es limitin a la crítica de la capelleta, que no surt dels límits de l'amistat o bé de la influència, i que ara que és hora d'enfortir Catalunya es seguixin vells procediments, adoptant una posició tàcita que tendeix a preocupar-se solament de la capital com si la comarca no fos res per a ells.

Aquests homes que es vanaglorien d'ésser els pares de la cultura catalana, i llurs caminadors, han de posar remei a aquest fet.

Cal que no tingui més vida la nota pregada i que sia complint un deure el far-se el ressò que cal a tota nova aportació o moviment del món intel·lectual nostre. Cal obrir el cercle, cal rompre amb la capelleta. Que tot Catalunya hi entri, car Barcelona n'és solament una part, i que no oblidi que si no fós per l'empenta política de la resta de les contrades catalanes, Barcelona seria molt poca cosa.

Si examineu sense apassionament els valors catalans, restareu parats del gran nombre que procedeixen de *poble*, i dels molts que ara, situats a la capital, no són gens generosos amb llur comarca.

Voler una exclusivitat té els seus perills i també una centralització n'ofereix molts. Per tant, els polítics que controlen la vida del poble, han de veure que si a Barcelona ells no obren tots aquells cercles de la intel·ligència als forans, aquests, reduïts a la comarca treballant per al bon nom d'ella, no es recordaran de la Capital, i en els moments d'ajuda política restaran sols, amb llur cercle escollit, pur i netament barceloní.

J. C.

VICTORS

LA DIADA DEL LLIBRE

S'ha escaigut en els darrers dies de la confecció del present número, la celebració de la festa del llibre. No podem passar per alt el significat i la importància que aquesta diada representa per a la vida intel·lectual catalana, i nosaltres, com a homes que sentim amb la màxima vehemència totes les manifestacions enlairades de l'esperit i de l'intel·lecte repercutir en el nostre ésser anímic, ens sumem a aquest moviment amb el major entusiasme i ens veiem obligats a parlar-ne.

Limitant-nos al moviment de llibres a la nostra ciutat, cal constatar amb complaença que aquest any ha anat a la davantera de venda, la literatura catalana, sense, però, una marcada predilecció per determinat autor. En el nostre ànim optimista de natural i amant de les belles coses de la nostra pàtria, aquest fet ens ha alegrat per una part, però també, cal confessar-ho, ens ha decebut per una altra. Els continuats esforços que vénen realitzant diverses empreses editorials per donar al públic de llengua catalana, una selecció de les millors obres que s'escriuen en tots els idiomes del món, cal convenir en què no han estat prou reconeguts ni massa compensats pel públic, per tal com un gran nombre d'obres cabdals han d'editar-se en castellà per manca del volum necessari de venda. Caldria per part dels lectors una major comprensió i un més gran amor a la nostra bella parla que permetés als editors d'arriscar-se al perill que suposa la publicació d'una gran obra d'autor estranger en català. Car és ben sensible, com s'ha donat en la diada d'enguany, que en anar a fer les compres acostumades us trobeu amb la desagradosa sorpresa que en català només hi ha disponible una classe de literatura, novel·la i d'ambient local. És molt lloable i digne d'ésser encomiat el treball dels nostres prosistes, la tasca que realitzen en profit de la novel·lística nostrada, enriquint la gloriosa tradició nacional, però també és lamentable que per una manca d'orientació i estímul, els representants genuïns de l'esperit europeu ens calgui conèixer-los en traduccions castellanes.

Una acció conjunta d'editors i llegidors vers l'estima dels valors cabdals literaris i també científics (cal tenir en compte aquesta branca de la idea) per tal d'acomplir la bella realitat de donar-los al nostre poble en "el pus bell catalanesc" elevaria l'idioma a la categoria d'universal, que prou ric de matisos és, en la seva essència, per assolir-la.

AGUSTÍ PERA

ODA AL RODAMÓN

Envejo, rodamón, la teva vida
—concreció d'una gran ànsia de confins—
per aquell caminar sense embranzida
que defuig el repòs i que convida
a encetar un nou camí tots els matins.

Alleugerit d'afectes que el pas frenen
i encoren la voluntat en bell recés,
vius en la llibertat dels que es desprenen
de tot lligam humà i sols alenen
per a mirar-se en la llum d'un cel encès.

Què hi fa que en la quietud de moltes hores
arpegi dintre el teu cor l'isolament?
Els tebis pensaments que tu desflores
quan es tornen imatges temptadores
s'esfumen a la carícia lleu del vent.

En la solitud contemplativa
defuges tot contacte passional
i en el més pregon de la carn viva
el goig de la vida primitiva
té efluvis d'esclat primaveràl.

Tu vius compenetrat amb el paisatge
com si fossis un més dels seus encants.
Dels cims i de les valls ets personatge
i hom diria que et reten vassallatge
de totes les grandeses, les més grans.

I trobes en el regust dels fruits primers
aquell enervament d'il·lusió tan cara
que molts cerquen en uns llavis mercaders.
Mes, ai! Què saben ells dels amors austers
si no han begut la puresa en la font clara?

Rodamón. Imatge fugissera
que sents l'atracció de l'infinit.
Benhaja la vida aventurera
que del blau del cel en fa bandera
i de llibertat escuma el pit.

Pere ABELLÍ MORATÓ

Científiques

Una de les qüestions que havent començat com un joc i semblant que anava a servir solament per a exercitar l'ingeni i l'agudesa, ha arribat a constituir una de les branques més importants de la matemàtica teòrica i pràctica, és el càlcul de probabilitats.

El primer vestigi es troba en un comentari a la Divina Comèdia de 1477 en considerar els casos probables en un joc amb tres daus. Però els seus fonaments científics com a disciplina matemàtica es troben en les obres de Pascal (1623-1662) i Fermat (1601-1665).

La filosofia antiga i medieval el desconeixia per complet, ja que dirigia tots els seus esforços a sondejar les condicions per assolir una certesa absoluta en el coneixement. Un coneixement que sols tingués valor de probabilitat els semblava desproveït de valor. Calgué, per tal que hom se n'ocupés, l'aparició del mètode inductiu que donà lloc al renéixer de les ciències de la naturalesa.

Jacob Bernoulli, en la seva obra *Ars conjectandi*, apareguda en 1713, sistematitza el càlcul de probabilitats i fa que, deixant apart la seva aplicació als jocs d'atzar, resulti fecund per als estudis de la vida econòmica i social. I Laplace, en el seu "Essai philosophique sur les probabilités", aparegut en 1814, diu que, mitjançant aquest càlcul, "la sana intel·ligència de l'home ensenya a determinar amb exactitud allò que un recte enteniment adverteix per una espècie d'instint, sense poder donar d'això explicacions".

En els seus començaments s'atribueix al càlcul de probabilitats una significació extraordinària. Els matemàtics que se n'ocupaven es mostren orgullosos d'haver sotmès al càlcul tots els fenòmens còsmics i terrestres i senten la satisfacció que el mateix atzar, fins aleshores inabordable, es rendís així mateix a la Ciència fent-lo totalment accessible.

Aquesta mena de «domini» de l'atzar proporcionà des d'un principi no solament satisfacció científica, sinó que alliberà en molts casos les masses populars, de temors i supersticions.

A Espanya aquests estudis han estat, fins ara almenys, molt descurats. L'aparició d'una obra d'un jove professor i matemàtic gironí Dr. Lluís A. Santaló Sors sobre probabilitats geomètriques (1), que ha motivat aquestes ratlles, sembla que marca i assenyala un renéixer en aquestes teories al nostre país.

I, no obstant, poques branques de la Ciència es presten tant al desenvolupament de l'agudesa i de l'ingeni. Els seus fonaments matemàtics en molts dels seus capítols, són senzills i simples, fins i tot adaptables potser a l'ensenyança mitjana. I no parlem de les seves aplicacions a la vida pràctica: els segurs, l'estadística, els jocs, són exemples ben palpables.

En realitat, es podria dir que aquest preciós instrument d'investigació i anàlisi, creat pels matemàtics, resulta molt més «útil» que a ells mateixos, al jurisconsult, al metge i al polític sobretot. Creiem que pot ésser interessant per als lectors d'aquesta revista la divulgació d'un dels aspectes menys conegut d'aquesta part de les matemàtiques: el seu fonament filosòfic.

Existeixen dues tendències o interpretacions: la «lògica» representada per Stumpf i Sigwart i la «física o naturalista» establerta per Fries que avui és la correntment acceptada.

La tendència lògica veu en el càlcul de probabilitats una regulació purament racional dels nostres estats d'esperança incerta. Tracta de trobar la probabilitat per a cada cas o fet determinat. Així, per exemple, en un dels problemes més corrents, el dels daus, nosaltres establim una graduació que ens satisfaci en la nostra esperança. Si jugo amb un sol dau i m'interessa de

(1) Integralgeometrie.— Über das Kinematische mass in raum.— Von Luis A. Santaló.— Hermann & Cia. — Paris 1936.

treure l'u, sé que la probabilitat és $1/6$, i si llenço dos daus, en pretenir doble coincidència, sé que la probabilitat és ara $1/36$. La meua esperança, en aquest cas, és molt més petita que en el primer i per això el càlcul tradueix en números aquest estat d'esperança.

Una idea clara d'aquestes relacions, pot amb freqüència preservar d'esperances vanes. Així ocorreria si el jugador de loteria, per exemple, pensés sempre en l'esquifidesa de la seva probabilitat de poder guanyar. Però es deixa, en general, enlluernar pel nombre de premis i no pensa en el de bitllets.

Vist així el problema el valor de la probabilitat descansa exclusivament en la raó insuficient, és a dir, en el nostre desconeixement total de les lleis que regulen certs fets. Però ocorre també, de vegades, que les circumstàncies que es presenten en la realització dels fenòmens ens són conegudes en part. Així, per exemple, un individu marxa per una carretera i es troba en una bifurcació; per a un que desconegui el terreny la probabilitat que segueixi una de les carreteres és $1/2$, però per a un coneixedor del terreny que sàpiga la direcció predominant del tràfic, la probabilitat és completament distinta. El còmput ha de dependre, per tant, a més de la «raó insuficient», d'una causa resident en els fets mateixos i que es titula camp d'acció favorable.

Però, en resum, en la tendència lògica es forma sempre una probabilitat que és individual, o sigui per a cada fet determinat.

La tendència física o naturalista ve a dir: té poca eficàcia calcular l'esperança per a un cas concret, però és important que, considerant un nombre elevat de casos, podem descobrir una certa llei.

En tots els exemples clàssics del càlcul de probabilitats, que es refereixen als esdeveniments que podríem anomenar fortuïts, s'ha observat que existeix una certa relació que tendeix vers un límit fix. Vegem alguns exemples:

Sigui el cas d'una urna amb boles blanques i negres. Treiem bola moltes vegades, tornant a introduir-les després de cada extracció i remouvent les boles. Contem el nombre total de boles tretes i el de boles blanques; s'observarà que la

relació d'ambdós números tendeix a un valor fix.

Tirem una moneda a cara o creu. Dividim el nombre total de cares obtingudes pel total de vegades que s'ha llençat la moneda i veurem que la relació tendeix regularment a $1/2$.

Seguim la vida d'un milió de persones de la mateixa edat: el nombre dels que moren cada any és quasi sempre el mateix, qualsevol que sigui el milió d'individus elegits.

I així en gairebé tot. La concordància de la llei calculada amb la realitat serà tant major quant major sigui el nombre de casos que es considerin. Aquest esdevenir particular, és una llei obtinguda «experimentalment» i és coneguda pel nom de «llei dels grans nombres». El veritablement sorprenent no és que això es verifiqui, ja que és natural que així sigui, sinó que aquests fets es regularitzin d'acord a una llei, essent com són «totalment independents entre si».

Aquesta independència entre els casos diversos té una gran significació. Així que es presenta alguna raó per a acceptar una dependència mútua entre ells, canvia l'aspecte de la probabilitat i es fa més difícil. Derivat el càlcul de probabilitats cap aquest aspecte «físic o naturalista» és sorprenent de veure que la llei dels grans nombres es correspon amb les lleis abstractes de la teoria combinatoria, sempre que es tingui en compte el major nombre de casos i que cap causa no beneficiï un cas especial.

Aquesta llei és vàlida no solament en tots els casos de jocs d'atzar, sinó en molts fenòmens de la vida pràctica i científica. Així ocorre en les estadístiques sobre suïcidis i crims, ja que no es pot dir que, normalment, tingui cada crim o suïcidi cap relació entre si. D'aquesta manera podríem inferir que si aquesta llei falla, és que existeixen causes comunes per a això, com, per exemple, una crisi econòmica general.

El llibre original del Prof. Santaló, que situa la investigació nacional en aquest ram a nivell internacional, tracta d'un aspecte completament nou del problema, però no és aquest el lloc oportú per a desentrotllar-lo.

S.

LES VOLTES DE GIRONA

«Les Voltes de Girona» semblarà potser, de bell antuvi, un tema frívol. Les Voltes!... Molts gironins hi passen gran part del dia i fins i tot algunes hores de la nit, i estan tan acostumats a veure-les, que han perdut per a ells tota significació. Tanmateix, elles influeixen de debò en la vida ciutadana, i sense elles no podríem concebre Girona, com no la podríem concebre sense l'esveltíssim campanar de Sant Feliu, sense la massa imponent de la Catedral i sense la Devesa incomparable. I és que les Voltes són un dels principals encisos de la ciutat, un dels recers predilectes, un dels llocs de reunió més freqüentats.

N'hi ha, com tots sabeu, a la Rambla de la Llibertat, a la plaça de la República, a la plaça del Gra, a la plaça de la Independència. N'hi ha de nobles, com les de casa Carles i can Vinyals. N'hi ha d'altres i airejades, com les de Sant Agustí. Però les més populars i les més concorregudes són les de la plaça de les Cols...

Aquestes Voltes, d'arcs baixos i desiguals, fora als dos extrems, on les cases, de les darreries del Vuitcents, tenen els arcs més elevats, són les més típiques de Girona. Són les Voltes de les clàssiques botigues i dels cafès moderns. Són aquells porxos dels quals parla ja el P. Roig i Jalpí en el segle XVIII, amb moltes botigues «on es venen tota mena de robes de vestir, draps, sedes, teixits d'or i d'argent, teles i totes les altres coses que són necessàries, segons la qualitat de les persones». Són aquelles Voltes «endomassades de mantes peludes i flassades inversemblants», de les quals parla el poeta Josep Carner.

Sota aquests porxos, fins a l'adveniment de la Dictadura, hom feia les eleccions, i els adversaris polítics pactaven, transigien o es declaraven la

guerra a ultrança fins que havia passat el període electoral... Allí han florit tot temps els més tendres idil·lis. Allí, a la nit, quan les Voltes resten solitàries de cap a cap, han llegit els poetes gironins els primers versos i els prosistes les primeres proses. Allí, tot assabentant-se dels telegrams fixats als cafès, eren apassionadament comentades, durant la gran guerra, les victòries i les desfetes dels bel·ligerants, com s'hi comenten avui els resultats dels partits de fútbol.

Santiago Rossinyol, esperit selecte i home de bon gust, que en la seva plàcida vellesa es passava hores i hores assegut darrera els vidres d'un dels cafès de les Voltes, mentre contemplava a través dels fumerols de la seva vella pipa de bohemí benestant, les noies i els joves com es passejaven, ha sentit tot l'encís d'aquells arcs de mitja ametlla o de quart d'ametlla, «dels quals, per a goig dels ulls que saben veure, no n'hi ha dos de parions.» I Josep Pla, amb el seu estil personatíssim, ha fet també l'elogi de les Voltes. «Aquests arcs pesants, baixos, galdainflats i ventruts, fan un gran efecte... I el curiós és veure com aquests porxos tan pesats i tan poc esvelts no donen un aire troglodític a Girona. Al contrari. Són potser el més civil de la ciutat, el més humà, el més fi, el que s'acosta més a la nostra sensibilitat treballada.» Jules Romains ens feia un dia l'elogi d'aquestes Voltes, que li recordaven les de ciutats italianes com Pàdua i les de ciutats franceses com La Rochelle.

Les Voltes tenen llur història. Des d'aquest indret pacífic, els nostres avantpassats contemplaven amb esglai com s'aixecava la forca al mig de la plaça de les Cols—anomenada també «plaça dels Tres Caps». Durant la guerra dels francesos,

hom veia arraulida sota els porxos aquella gent famèlica de la qual parla amb emoció el metge militar Nieto Samaniego; víctimes del setge que us allarguen «una mà trèmula i moribunda, en senyal de demanar socors a qui, no podent donar-l'hi, car ja no hi ha a Girona qui sigui més ric que altre, sols pot prendre part en la seva aflicció sense remeiar-la.»

Cal veure sobretot les Voltes per fires o en dies de mercat; és un espectacle vital i pintoresc; aleshores les Voltes es converteixen en una veritable Llotja, lloc de contractes i transaccions entre els pagesos de les nostres comarques i especialment del Gironès.

S'ha parlat, de vegades, com d'un ideal urbanístic, d'unes Voltes uniformes, altes i regulars d'un extrem a l'altre de la Rambla, com les que hi ha de moderna construcció; però, tal com estan, ja estan bé; tenen patina, tenen caràcter, porten el segell inconfusible del temps que acaba d'embellir el que està ben fet, i ens donen una sensació de *suite*, de continuïtat amb els passats, que és, amb l'anhel de millora i perfecció, la que fa les ciutats i els pobles.

* * *

Aquestes són les Voltes gironines per antonomàsia. Però cal dir també uns mots de les de la plaça del Vi, que tenen, com aquelles, un valor històric i arquitectònic. Des d'aquests porxos, els bons ciutadans gironins han presenciat brillants cerimònies: festes amb motiu de la visita de reis i altres personatges, de la promulgació de codis constitucionals d'un poble que no acabava de «constituir-se» mai, de la instauració de la I República, de l'acabament de la darrera guerra civil, de la Restauració borbònica, de l'adveniment de la II República... No oblidéssim, d'altra banda, que en un dels casals d'aquestes Voltes s'allotjà, a començaments del segle passat, un savi il·lustre, com fou el metge català Antoni de Gimbernat, i que allí visqueren i treballaren el doctor Josep Ametller i el senyor Julià de Chía, al qual tant deu la historiografia local.

Els porxos de la plaça del Vi són més recollits que els altres; són més «íntims»; la gent que s'hi passeja s'hi troba més a recés de mirades encuriosides. Per a nosaltres serven bells records d'infantesa. Algun temps hi veiérem desfilat personatges de certa importància en la vida provincial. Són un dels millors refugis per als capvespres d'hivern, per a les tardes de pluja i de boira, per als dies grisos i monòtons. S'hi passegen lentament les parelles, de bracet. Jo en diria les

Voltes dels enamorats... També solen passejar-s'hi els qui es preocupen de la cosa pública i dels greus afers de la ciutat. No hi manquen tampoc els artistes i els *amateurs*.

* * *

Són també dignes d'esment les Voltes de la plaça de Sant Francesc, animades tots els dies de mercat pel comerç de cereals que els ha donat nom i que abans eren molt concorregudes, la tarda del Divendres Sant, amb motiu de la processó que sortia de l'Hospital; les Voltes d'En Rosés, i les de la plaça de Sant Augustí. La primera pedra d'aquesta plaça, anomenada aleshores de la Princesa, fou col·locada amb tota solemnitat el 19 de maig de 1856, però fins al 7 de maig de 1861 no foren començades les cases. Aquestes Voltes són una mostra escassa de l'estil isabelí. Hi donen força animació els cines, els cafès, un dels quals ja existia en temps d'Amadeu I, i els comerços de fruita, que hi posen una nota viva i acolorida. Aquesta plaça, segons el primitiu projecte, havia d'ésser tota porticada. Els arcs són enlairats i regulars, i si els manca la gràcia dels de la Rambla i de la plaça del Vi, tenen, tanmateix, certa elegància i cert caràcter propis d'una època relativament prospera a nosaltres, però que cada dia té més interès històric.

* * *

Acostumats els gironins a les nostres Voltes amables i acollidores, no ens podríem estar de freqüentar-les cada dia i les trobem a faltar en altres poblacions que visitem. Hem d'estar-ne, doncs, orgullosos, hem de conservar-les amb tota cura i hem de veure amb simpatia tota reforma que les embelleixi sense desvirtuar llur caràcter. Sortosament, d'algun temps ençà, els propietaris tenen el bon gust de rehabilitar la pedra dels arcs, de treure tot allò que enlletgeix els nobles materials de què tan rica és Girona. Potser direu que les Voltes no ens han d'absorbir fins al punt d'oblidar l'esplèndida Devesa i els magnífics encontorns de la ciutat. Tanmateix, la placidesa de les Voltes és perfectament compatible amb el dinamisme dels nostres dies, amb les activitats esportives i sobretot amb l'excursionisme, que tants atractius té a les nostres comarques, incomparables per la riquesa i varietat de llurs belleses naturals.

C A R L E S R A H O L A

LES TEMPTATIVES DE FORMACIÓ D'UN ESTAT PIRINENC

II.— LA DESFETA DE L'IMPERI OCCITÀNIC

Assolida la independència dels comtats catalans, hauran de passar encara uns segles perquè poguem parlar d'un Estat català. En 987 no podem parlar d'un Estat, sinó d'un conjunt d'Estats. Els diferents comtats catalans no tenen entre si altre lligam polític que el comú vassallatge, més o menys discutit, envers el Marquès de Barcelona que des del temps de Wifred segueix ocupant el cap de la jerarquia en l'escala feudal. Hauran de transcórrer encara molts anys perquè la unitat dels diversos Estats sota una sola sobirania sigui un fet. I per arribar a aquesta concepció política caldrà superar moltes dificultats. Sobretot el camí de la unió es veurà constantment entrebancat pel concepte polític de l'època que atribuïa a la sobirania caràcter patrimonial. Fruit d'aquest principi seran les repetides particions que, dels seus dominis, faran els sobirans en morir, entre els seus fills retrassant així considerablement l'obra de la unitat. I un altre obstacle serà la resistència que presentaran els altres comtats a deixar-se absorbir pel nucli de Barcelona, al que discutiran el títol de superioritat feudal. Especialment en el nucli occidental, políticament plasmat en el comtat d'Urgell, la resistència es convertirà en aspiracions absorbents per la seva part.

Però, a la llarga, l'excel·lent situació de Barcelona, cruïlla de les grans rutes terrestres i marítimes del país, i centre geogràfic de Catalunya, acabarà imposant-se i els altres nuclis no podran resistir la seva atracció. Ja d'abans de la independència, Barcelona ha absorbit les terres compreses dintre la línia de muntanyes Garraf-Montserrat-Cadí-Puigsacalm-Gavarres, és a dir: els comtats d'Ausona i Girona, les contrades del Vallès i del Bages i la conca del Llobregat. I aquest nucli que ja no es desglossarà mai més (1), serà l'aglutinant de la Catalunya futura. La seva àrea

d'extensió anirà engrandint-se cada vegada més aprofitant el retrocés musulmà, cap al Migdia i cap a Ponent per barrar, mercès a una sàvia política dels seus governants, el pas a l'expansió dels altres comtats, especialment a l'expansió Segre avall del comtat d'Urgell. Així, privats de tota expansió, la sort dels restants nuclis estarà decidida i de tard o de lluny acabaran sucumbint a l'atracció del nucli central. Però, repetim, la tasca serà lenta i caldrà esperar que es verifiqui la unitat política de la Vall de L'Ebre, és a dir, que el comte de Barcelona sigui rei d'Aragó, perquè la unitat sigui un fet.

Així, doncs, durant els primers segles d'independència, l'actuació política dels governants del nucli central restarà reduïda a aquestes dues directrius: concentració de comtats i Reconquesta. Però les aspiracions a dominar terres de l'altra banda del Pirineu no són pas oblidades. Ans al contrari, simultàniament a les esmentades directrius, ben aviat es manifesten senyals inequívocs d'aquesta tendència ultrapirinenca. Els enllaços matrimonials amb les grans famílies feudals occitanes són el més corrent, no solament en la Casa de Barcelona, sinó que també en les altres Cases catalanes. Mercès a un d'aquests enllaços, la Casa d'Urgell estableix una de les seves branques a Forcalquier, en terres de Provença, i és recollint també els fruits d'aquesta política matrimonial que la Casa de Barcelona pot inaugurar el seu domini en terres ultrapirinenques, aconseguint Ramon Berenguer I les terres de Carcassona i Rasés en morir en 1066 Roger III, senyor d'aquestes contrades.

Però quan es dona un pas decisiu en el camí de la política occitana és cinquanta anys més tard amb el casament de Ramon Berenguer III, el fill del Cap d'Estopa i de Mahalta —que jauen eter-

nament en el repòs de la nostra Seu— amb Dolça, la pubilla del comtat de Provença. Aquesta unió que ha cantat Mistral, ve a establir les dues fermes pilastres sobre les que s'ha d'assentar l'Imperi Pirinenc. Les terres situades entremig no tardaran gaire temps a venir a arrodonir els dominis dels comtes de Barcelona. Però, per a això, serà precis que surtin de l'esfera d'atracció de la Casa de Tolosa en la que es polaritza la resistència de la Conca del Garona. Perquè novament es palesa, i ara ja d'una manera ben clara i definida, l'antagonisme entre les dues conques pirinenques Ebre i Garona, responent a la llei de Geopolítica que enunciam en el nostre article anterior. Quan la iniciativa de formació d'un Estat Pirinenc partí de Tolosa, fou Barcelona que s'hi oposà o almenys que hi féu el buit. Ara, quan la iniciativa partirà de Barcelona, els nostres governants trobaran en els comtes de Tolosa els enemics que més acarnissadament s'oposaran a la realització del somni pirinenc. I no podrà vèncer-se aquesta resistència sense que abans s'hagi produït un fet de transcendència decisiva: la unió política de tota o de quasi tota la Vall de l'Ebre. Quan aquesta unitat sigui un fet, la resistència de Tolosa podrà ésser vençuda i l'Imperi Pirinenc no tardarà a esdevenir, és clàr que només momentàniament, una realitat.

* * *

La puixant atracció del Planell castellà havia començat ja a deixar-se sentir sobre els altres dos Estats assentats sobre la Vall de l'Ebre: Navarra i Aragó. La sort del primer podem dir que ja estava decidida. Privat de tota expansió més enllà de l'Ebre per l'Estat castellà, no tardarà gaire temps a perdre la franja de terres costeres que des de S. Vicente de la Barquera a Fuenterrabia, barraven a Castella la sortida al Cantàbric. Privat també d'expansionar-se per l'altra banda dels Pirineus pels dominis que a la Gascunya posseïa el rei d'Anglaterra, i cap a la banda de Llevant per l'Estat Aragonès, isolat de la mar, encaixonat entre altres Estats més poderosos, la vida del petit Estat pirinenc transcórrerà humil en espera del moment de la seva mort. Val a dir, però, que aquesta agonia durarà tres segles.

Quant a l'Aragó, està acabant d'assolir les seves fronteres naturals màximes per la banda de Ponent: les muntanyes del Sistema Ibèric a l'altra vessant de les quals tremola el penó dels reis de Castella. Per la banda del N. W. Navarra, i darrera Navarra, Castella, li barren la sortida a la mar. La seva expansió deu, doncs, orientar-se cap a Llevant i sobretot a cercar Ebre avall una sortida a la Mediterrània. Assolir aquest objectiu és per a l'Estat Aragonès qüestió de vida o mort. Si no hi reïx no tardarà a sucumbir a l'absorció del Pla-

nell Castellà. Per això Aragó encamina tots els seus esforços a la consecució d'aquest fi. Però hi ha Catalunya...

Hi ha Catalunya que no es resigna fàcilment a abandonar la seva expansió peninsular a un altre Estat. Tot i la constant preocupació ultrapirinènca, Catalunya no negligeix els afers peninsulars. El mateix comte que ha reunit la Provença als seus dominis, ha ocupat i restaurat l'abandonada Tarragona i ha pres Balaguer, avançada amenaçadora en plena plana d'Urgell. Ha intentat, a més, apoderar-se de Tortosa i ha aconseguit el vassallatge del reietó musulmà de Lleida. Aquests fets revelen ben clarament quins són els objectius de Catalunya. I si Aragó es deixa anticipar per ella a assolir-los i es deixa tancar la seva sortida natural a la mar, no trigarà gaire a seguir la sort de Navarra.

En 1134 té lloc un moment decisiu per a Aragó i també per a Catalunya. Mort sense successió el rei aragonès Alfons I el Bataller, el rei de Castella, l'Emperador Alfons VII, disputa la corona al germà del rei mort, Ramir, que s'ha proclamat rei amb l'aquiescència del país. Les hosts castellanques ocupen Saragossa i el rei castellà preté casar el seu primogènit amb l'hereva d'Aragó, Peronella, la filla, tot just nascuda, de Ramir. Si el casament es porta a cap, Aragó haurà entrat dintre l'òrbita castellana i de rebot Catalunya esdevindrà veïna d'un Estat poderosíssim que renovarà amb força centuplicada la tendència aragonesa d'expansió cap a Llevant i que cercarà freturosament la seva sortida a la Mediterrània per tots els camins, Ebre avall (herència d'Aragó) o cap a Llevant per terres valencirnes descendint per les vessants orientals de les muntanyes Ibèriques o a través de la planúria manxega. Catalunya, Estat petit i marítim, difícilment podrà contrarestar la força expansiva de Castella, Estat continental i molt més extens. I tancades les seves vies d'expansió, correrà el perill imminent de sucumbir ella mateixa a la poderosa atracció castellana.

Qui llavors regia els destins de Catalunya, Ramon Berenguer IV, vegé les coses clares. Entrebançà tant com pogué la intervenció castellana a Aragó i quan el perill arribà a la imminència sortí al pas de les aspiracions castellanques, pactant el seu propi matrimoni amb l'hereva d'Aragó (1137), unint així per al futur els destins dels dos pobles. Potser no preveïé totes les conseqüències desfavorables que per a Catalunya es derivaran d'aquesta unió. Difícilment podia preveure-les. Però el fet és que evità un perill decisiu i segur. I no és pas sense motiu que Ramon Berenguer IV, fou després de la seva mort, un dels governants més plorats pel nostre poble.

La presa de Tortosa (1148) i Lleida (1149) i la

neteja de l'aspra serralada de Prades (1154) darrer baluart musulmà a la nostra terra, vénen a arrodonir la unitat de la Vall de l'Ebre. En manca però, perquè l'obra sigui completa, la part occidental ocupada per Navarra i l'alta conca, en poder de Castella. Navarra, que havia estat unida a Aragó des de 1075, se n'havia després en 1134 en morir Alfons I el Bataller, escapant així a la unió catalano-aragonesa. Tots els esforços de Ramon Berenguer IV per a sotmetre aquest país *legalment* rebel, fracassaren potser no tant per la resistència navarresa com pels entrebancs que hi posà Castella amb mires a una futura absorció. Navarra salvà, doncs, la seva independència, i l'Imperi Pirinenc no podrà ésser mai complet en tota l'extensió de la paraula.

Amb la unió de quasi tota la Vall de l'Ebre, ve a sumar-se a la força d'atracció central, perquè també Aragó havia desenvolupat una actuació ultrapirinènca, si bé no tan ferma com la de Catalunya. Tot i la manca de l'atracció occidental, la resistència de Tolosa podrà ésser per fi vençuda, i l'Imperi Pirinenc va a esdevenir una relativa realitat.

Es al fill de Ramon Berenguer IV, Alfons I, a qui correspon collir els fruits assaonats de la política del seu pare. Comença reunint novament als seus dominis la Provença (2). L'aferrissada resistència que hi oposa Tolosa és en va. Un a un, els senyors llenguadocciens van ingressant dintre l'òrbita de Barcelona, escapant per fi al sistema tolosà. El Carcassés i el Narbonés, les terres de Beziers i de Nimes, són feus de la Casa de Barcelona, i Montpel·lier no tardarà gaire a ésser-ne. Els comtats pirinencs de Foix, Bigorra i Bearn se'n fan també vassalls. A l'Alt Llenguadoc posseeix el Millau, el Gavaldà i la Roerga; el llunyà comtat de Carlat esdevé també vassall. Dintre Catalunya l'obra de la unitat està virtualment acabada; sols resten independents els comtats d'Empúries, Urgell i Pallars, però els dos darrers són vassalls i al primer poc temps li manca per a ésser-ne. A l'Aragó els sarraïns són escombrats dels darrers reconcs de la Vall de l'Ebre i és fundada Terol, avançada amenaçadora cap a la plana valenciana. L'Imperi s'estén des dels cims de les serralades del Sistema Ibèric fins als primers escalons del Massís Central francès, i des de la frontera navarresa als Alps. En resta fora la quasi totalitat de la Conca del Garona i la part occidental de la de l'Ebre. Els Pirineus són com l'espina dorsal d'aquest Imperi, encara que més que un llaç d'unió representen una amenaça de fractura. En canvi l'Imperi té un lligam que costarà desfer, la Mediterrània, que des de la desembocadura de l'Ebre a Niça besa amorosament les seves costes. Exceptuant les terres aragoneses, una mateixa llengua, la llengua d'Oc, hi

ressona de confí a confí. La vida fàcil i un comerç actiu hi han desenrotllat una societat rica i refinada. Junt a una burgesia culte i lliure, conviu una brillant cavalleria feudal. És l'edat d'or de la literatura trobadoresca que il·lumina amb esclats vívids els horitzons de l'Europa medieval, que imposa arreu les seves formidables creacions líriques i afirma la seva supremacia en el camp literari del món occidental. «És una civilització que canta» ha dit amb bella frase un eminent historiador francès (3). Legions de trovadors van de cort en cort cantant l'alegria del viure, l'exaltació de l'amor, la divinització de la dona... i també la glòria de l'alt senyor del Pirineu, del Rei de Barcelona que «sobr'altres reis s'euança» (s'alça) (4), del «valen reis que es de pretz coronatz—sobre altres reis e que mielhs se capté» (5) (valent rei gloriosament coronat sobre altres reis i que millor es capté). Barcelona és no solament el centre polític de l'Imperi, sinó que també el centre espiritual i la cort del rei «que sap e enten» (6) és tinguda com el Tribunal literari en darrera instància.

L'Imperi arriba al seu punt culminant encara, durant els primers anys del regnat del fill d'Alfons, Pere I, en el que concorre aquell estrany conjunt de vicis i virtuts que fan a un home «popular». La seva joventut, les seves gestes guerreres i sobretot amoroses, la seva prodigalitat, arranquen les més incondicionals expressions d'admiració a la lira trobadoresca que veu en ell un veritable ídol. «Ja que Deu os ha posat tan alt» li diu el trobador Guillem Magret, mentre que un altre, Romà de Jofré, compara la seva glòria a la del rei Artús.

Més, ai! que les hores de l'Imperi Pirinenc estan comptades. Algú hi ha que no pot mirar amb bons ulls la seva existència. És la França del Nord que està a punt de posar en joc la seva poderosa força d'atracció fins ara latent. Els seus governants Capets han anat hàbilment ajuntant-ne els trossos dispersos. Ara l'obra d'unitat està quasi acabada i sotgen curosament el moment de llançar-se sobre les terres del Migdia per a completar llur obra. I tanmateix el moment arriba. L'heretgia, producte natural de tota societat refinada, havia brotat també en la societat occitana. Era l'heretgia dels albigesos o càtars que negaven el dogma cristià oposant a un Déu bo un Déu dolent, dualisme d'arrels antiquíssimes. Lluny de perseguir-la els senyors occitans se n'havien mostrat més o menys obertament protectors. Però des de 1198 l'enèrgica figura d'Inocenci III ocupa el soli pontifici i la idea de la supremacia papal tant de temps perfilada, troba en ell la seva perfecta encarnació. Els seus primers actes són prou clars per a fer preveure quina serà la seva actitud enfront dels heretges occitans, i la imminència del pe-

rill produïx el que no havien pogut produir llargs anys de convivència: l'acostament de Tolosa a Barcelona. Pere I també vol sortir al pas a la tempesta que s'anuncia i es fa vassall del Sant Pare. Però tot fou en va, el problema anà enverinant-se i per fi Inocenci llençà la terrible butlla de croada. El Rei de França se'n desentengué oficialment, però vassall seu fou el cap dels croats Simó de Montfort i vassalls seus foren els cavallers que de bon grat el seguiren. I ell serà qui en definitiva en copsarà els beneficis.

Més de set segles han transcorregut des de llavors i encara en els països occitans no han estat del tot oblidades la cruesa i la ferotgia que revestí la Croada. Tot l'odi, tota la incomprensió tant temps covats, esclataren amb la màxima virulència. Fou el xoc de dues civilitzacions antagòniques. El rei català remogué tots els ressorts per evitar la lluita primer, i més tard per salvar les terres pels seus vassalls, i les seves pròpies, sense haver de comprometre els seus dominis patrimonials i sense haver de traïr els seus sagrats deures de vassall de la Santa Seu. Però tot fou en va davant la intransigència premeditada de Simó de Montfort i dels legats pontificis. Per fi no restà altre recurs de protecció als seus vassalls que la lluita, i Pere s'hi llençà ardidament. El comte de Tolosa se li féu vassall; tard compregué Tolosa les fatals conseqüències de la seva política tradicional. Per un moment es produí, doncs, la unió de totes les terres occitanes sota un sol sobirà. Però fou només un moment, un moment llampec, fou el resplendor de l'agonia. Mig any més tard tenia lloc la tragèdia de Muret (1213). Davant el cadàver sagnant de Pere, en el mateix camp de batalla, els seus fidels pogueren plorar a la vegada la seva mort i la mort de l'Imperi Pirinenc.

D'ara en endavant Catalunya renunciarà per sempre a la quimera occitànica. Mentrestant França podrà portar a cap tranquil·lament la seva obra d'absorció; els governants catalans faran el sord a les angoixoses crides llençades pel país occità en la desesperació de l'agonia: Cinquanta anys després de Muret la quasi totalitat de les terres occitanes ha passat a la Casa de França o a les seves branques, i en el tractat de Corbeil (1258), Catalunya, per boca de Jaume I, consagra la seva definitiva renúncia ultrapirinenc.

Amb raó l'ànima occitana vibrarà amb els acords més desolats:

Ai, Tolosa i Provença   i la terra d'Agença
Beziers i Carcassei   qui os ha vist i qui os ve!

L'Imperi Pirinenc ha mort. La seva vida ha estat tan curia que ni hi ha hagut temps d'estructurar-lo com un Estat. No ha estat més que això: un Imperi feudal, un Imperi feudal català més que

no pas occitànic o pirinenc. El fracàs ha estat tan aclaparador que mai més la Història no tornarà a registrar-ne noves temptatives de formació. El Pirineu recobra el seu paper de frontera política que seguirà representant, inalterable a les grans tombarelles mundials. Qui pretingui—i d'aquí en endavant serà només França—prescindir d'aquest caràcter està condemnat al fracàs. Així, quan encara no escolat el segle de Muret i de Corbeil, França en plena eufòria expansiva pretindrà rebassar el Pirineu, les hosts franceses no passaran dels murs de Girona. Catalunya, que no ha pogut fer triomfar les seves aspiracions ultrapirinencs, és, en canvi, prou forta per a rebutjar-les quan parteixen de l'altra banda. I mentre la nostra ciutat guanya merescudament el seu primer títol d'immortalitat, la mort del rei *Atrevit* en repassar, desfet, la serralada fronterera, és la contrapartida de Muret.

Dos segles més tard un altre rei francès, Lluís XI, voldrà renovar l'aventura. Nou fracàs. I quan en 1640 tindrà lloc l'aixecament de Catalunya en defensa de les seves llibertats amenaçades per la violent política centralista del «Gran Comte d'Olivars», arribarà a formar part de la corona de França per espai de 12 anys, però tot seguit el Tractat «dels Pirineus» vindrà a restablir-los en llur paper secular. Es a dir, en llur paper secular no, perquè les terres del Rosselló, *secularment* considerades com a catalanes, són inexorablement arrancades a Catalunya per sempre més; fou un guany més de la política centralista.

«Ja no hi ha Pirineus» digué ufanós Lluís XIV al seu nét en obtenir per a aquest l'herència de la corona espanyola (1700). I, no obstant, hi hagueren Pirineus i la resurrecció dels oblidats somnis de formació d'un Imperi Hispano-Gàl·lic no passà de la imaginació de l'avi del primer Borbó. I seguiren havent-hi Pirineus, quan un segle més tard la França de la Revolució pretingué afegir Catalunya a la República francesa. I seguiren havent-hi Pirineus, encara, quan Napoleó pretingué fer de Catalunya, en particular, i de totes les altres terres de la Península, en general, uns astres més del seu Sistema europeu. I fou precisament aquest fet, el fet d'haver-hi Pirineus, el primer símptoma de l'enfonsament del seu colossal Imperi.

* * *

Després de la pèrdua de l'Imperi ultrapirinenc, les energies de Catalunya pogueren orientar-se envers altres horitzons més geogràficament naturals, no entorpits pels obstacles de la Natura. Encara fou a temps per a què les Balears i València fossin catalanes i encara pogué esdevenir per espai de llargs anys la mestressa i senyora de la Mediterrània. Pogué ensenyar al món el

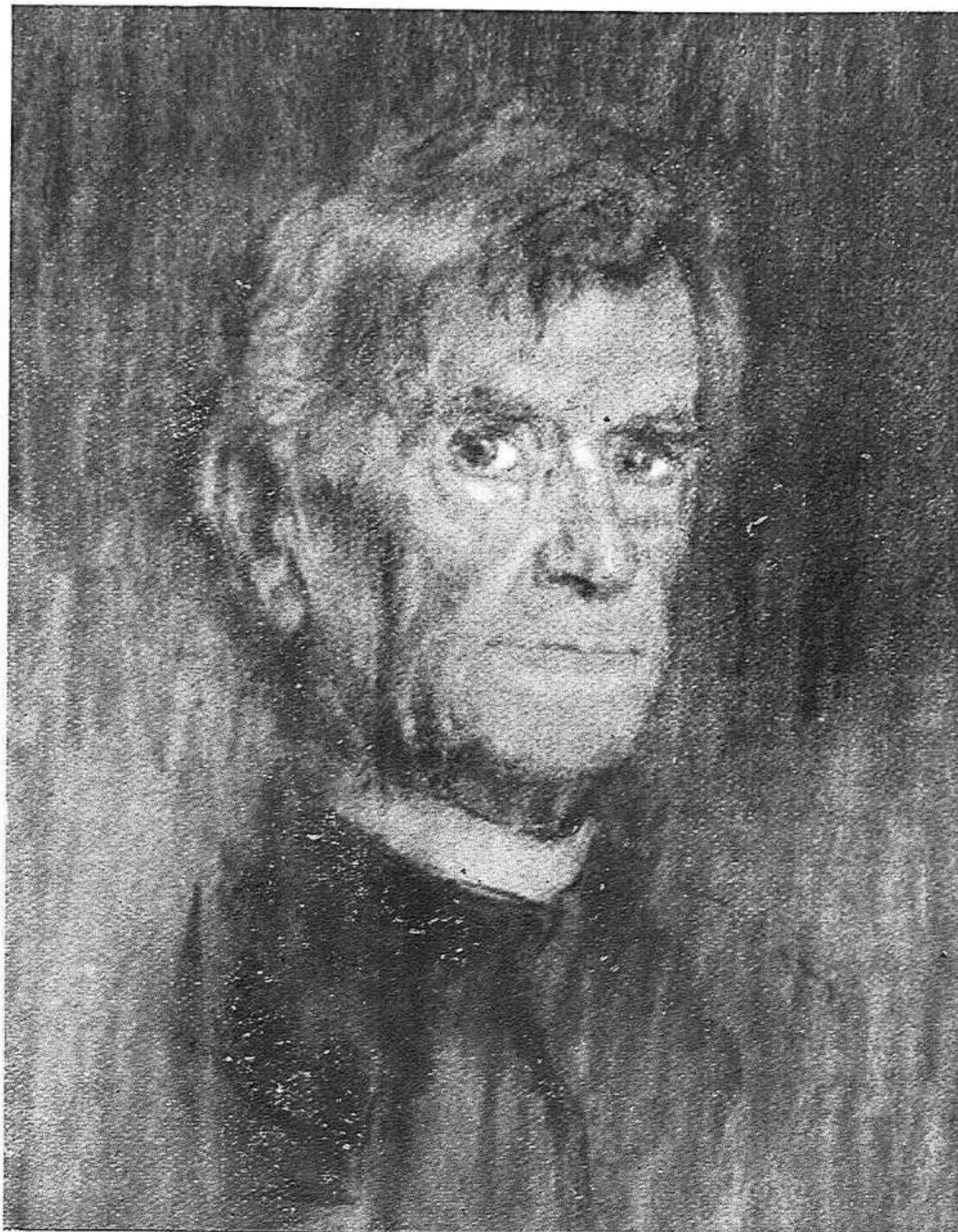

Mn.

J
O
S
E
P

G
E
L
A
B
E
R
T

Dibuix de J. Aguilera

En parlar de Mossèn Gelabert no puc per menys de fer-ho sota dos aspectes diferents: l'home i l'artista. La seva còrpora allargada, esquifida, donava la impressió d'una figura de retaule. El seu tracte amable, condescendent, tolerant sempre, es captava tot seguit la simpatia. Sentia menyspreu per als qui de l'art en fan pur negoci i treballen a tant el metre de tela. Exposà poquíssim i últimament sentia angúnia de fer exposicions. La darrera que efectuà a l'Ateneu de Girona ho feu a precís d'alguns admiradors seus i amics. Aquest era en síntesi l'home. A tal home, tal artista.

I quin artista! En ell hi havia força d'intuïtiu. Dels mestres olotins havia après algunes coses. La seva manera de pintar em recordava sovint Galveny. Li mancava d'aquest gran pintor la profunditat, l'arquitectura viril del paisatge, la forma en fi. D'això últim mantes vegades se'n planyia a l'autor d'aquestes ratlles. Oh! Amic aguilera em deia, si jo dibuixés com vós! Al que jo responia: Quant donaria per tal de tenir una visió del color tan brillant, tant justa, tant pastosa com vós! Els seus bodegons (poc coneguts) impressionaven per la justesa del color i per l'estudi de la qualitat dels objectes. Aquest últim temps s'esforçava a l'estudi de la forma. Del color ja en tenia el seu domini; més, home intel·ligent, comprenia que una cosa no podia anar deslligada de l'altra.

Girona deu estar-li agraïda puix era un gran enamorat d'ella, com ho palesen les innumbrables teles dels llocs més recollits de la ciutat. Carrers i carrerons amb llurs portals típics, parets rovellades per la humitat verdejant de molsa i per sobre les teulades la silueta de qualche cloquer.

El paisatge el captivava en gran manera i és tal volta allà on ell es recollia amb més fervor. La serenitat de les boscúries, l'herba humida colorejada per la blavor del cel, les humils floretes silvestres i la brillantor esgrogueïda dels camps de fajol perdent-se al lluny; tot això ho plasmava en les seves teles amb fermesa no lliure de tendresa, ço que els donava un no sé què de misteriós. Mossèn Gelabert era un gran valor reconegut en la pintura catalana. Tinc el goig de dir que em contava entre els seus admiradors. Era una amistat franca, corprès per la seva lleialtat envers la meua obra. La darrera vegada que vaig veure'l va ésser a casa meua en l'avinentosa d'invitar-me a la inauguració de la seva exposició de l'Ateneu de Girona. L'última gentilesa del bon amic, del bon sacerdot, de l'excels pintor.

JOSEP AGUILERA

LA FORMACIÓ ACTUAL DEL CIENTÍFIC

INTRODUCCIÓ

Al qui s'hagi dedicat a l'estudi de les ciències, l'haurà sorprès la manca absoluta de «productors» espanyols en llurs diverses branques, especialment en les anomenades ciències pures.

En els tractats fonamentals de ciències, és raríssim de trobar el nom d'algun espanyol com a element integrant del desenvolupament científic. En Matemàtiques, sobretot, amb la multitud de teoremes que ens indiquen el pas per la matèria de les diverses individualitats genials, l'absència de noms espanyols és veritablement absoluta.

I, és clar, conseqüència lògica d'això és preguntar-se quina és la causa que Espanya no produeixi matemàtics i, en general, científics de suficient categoria; o, potser millor, per què durant tota l'edat moderna no hem pogut obtenir el títol de «fabricants» de ciència nacional.

La pregunta esdevé més interessant si observem que, d'una manera general, això no ha estat a causa d'una manca absoluta d'individualitats genials, ja que en d'altres branques del saber, de la literatura i de l'art, Espanya s'ha situat en primeríssima fila.

Deu existir, sens dubte, alguna raó de caràcter racial unida a altres més poderoses d'aspecte geogràfic, posat que l'índole dels estudis de la ciència pura i les seves condicions per a la investigació, no formen un conjunt harmònic amb l'ambient que respira i ha respirat la societat espanyola.

Però això només ens aclariria la no abundància de productors, encara que no és suficient per a explicar que en una època tan florent científicament com la passada, s'observi la manca absoluta d'ells.

Aquest problema començà de preocupar formalment els nostres governants, i seguirà, segurament, preocupant-los ja que la creació de la Junta per a Ampliació d'Estudis obeí principalment al desig de posar en contacte la joventut espanyola amb els grans centres estrangers «productors» de la ciència actual. I, naturalment, els resultats, per ara, han estat, si no perfectes, bons i interessants, ja que és ara quan en les revistes nacionals i estrangeres podem llegir valuosos treballs de compatriotes nostres, que van enriquint la ciència.

Això ens indica que el factor ambient és decisiu en la investigació, en la producció de ciència. No és ací on es sol donar el cas, freqüent en l'art, de la inspiració instantània, encara que l'individu visqui en un isolament gairebé absolut. L'època en què això es produí en la ciència ha pas-

sat ja i segurament serà difícil que es reproduïxi amb la mateixa intensitat. És el continu contacte amb una massa interessada en els problemes el que fa brotar, segurament, l'espurna de la inspiració.

I això és un problema de cultura general, que ha d'interessar l'Estat per a fomentar i crear una cultura mitjana, sòlida i eficaç, ja que ha d'ésser un dels fins primordials de tot Estat, aspirar que en el seu si es desenrotlli «ciència nacional».

I tan important com això és la cura que ha de posar-se en la formació del científic, ja que existeix perill evident, com anem a provar, que aquest es transformi o bé en el que podríem anomenar «científic buròcrata» o bé en l'excessivament especialista; que essent útil el primer per a donar a conèixer la ciència dels altres i el segon per a investigar sobre un camp reduïdíssim, no en són per a produir res de propi i original, de certa consideració.

DOS TIPUS CIENTÍFICS

Suposem que des de temps remots han existit els dos tipus que encara avui dia s'observen en tot ambient científic. El tipus creador, descobridor, que no és indispensable que sigui el «geni» que amuntega materials per a la pròpia construcció, i el «treballador» que, recolzat sobre les idees dels anteriors, constitueix el material indispensable per tal que els altres edifiquin llurs teories.

L'ideal és descobrir i crear; no resignar-se a comprovar els descobriments i creacions aliens, ni tan sols a criticar-los, la qual cosa ja és quelcom més, però encara insuficient.

La ciència es nodreix d'uns i altres; els dos tipus són indispensables, es complementen, i la Història conserva de les figures preeminentes d'ambdós grups el nom dels principals. Per a la generalitat de la humanitat no hi ha diferències sensibles i sols el científic les observa i assenyalava.

Exemple clàssic i típic entre un i altre foren Tico-Brahe i Keppler. Sense el primer, que amb una paciència i habilitat grans passà anys sencers medint dia per dia la posició dels diversos planetes en l'espai, acumulant precioses dades, probablement Keppler no hauria pogut enunciar les seves famoses lleis, compendi, en realitat, de tots els treballs realitzats per Tico-Brahe.

ELS CREADORS DE LA CIÈNCIA ACTUAL

Com que no tractem de fer un resum històric de la diversa evolució de l'esperit científic, sinó, més concretament, de situar l'estat de la generació actual i de criticar els mètodes que ara es seguei-

xen per a la investigació i principalment la formació del científic, ens limitarem a donar a conèixer sintèticament l'època en què floriren els «genis» de les produccions dels quals actualment vivim.

Aquesta època gloriosa comença amb Descartes (1596-1650) creador de la geometria analítica o cartesiana; Galileo (1564-1642) esperit que caracteritza, segons Ortega i Gasset, l'època; Kepler (1571-1630) amb les seves lleis del sistema planetari; Pascal (1623-1662) fundador de la teoria sobre probabilitats de la qual tan meravellós fruit n'ha tret la «tècnica» actual; i Newton (1643-1727), digne compendi i resum de tots ells.

A aquesta època, afegim la de la primera meitat del segle XIX, que representada per Gauss, Fermat, Cauchy, Riemann etc. sotmeteren tots els conceptes matemàtics a total revisió i assenyalaron noves pautes vers on llançar la labor investigadora.

Ens interessa, per al fi que anem perseguint, assenyalar una característica comuna a tots aquests genis creadors. Quasi cap d'ells no fou «especialista» en una matèria ni branca determinada. Descartes, que revolucionà la geometria amb la seva creació, fou un mer aficionat a la matemàtica i jutjà sempre la seva obra amb absolut desdeny, arribant fins a disculpar-se d'haver perdut el temps a ocupar-se de qüestions que aleshores només servien per a exercitar l'esperit. Qui li hauria dit que aquella cosa aleshores inútil arribaria a ésser un dels pilars de l'enginyeria! De la mateixa manera, Newton, Leibnitz i altres, conrearren totes les branques del saber. En Fermat es dona el cas curiós que les seves principals investigacions les anotà al caire dels llibres que llegia, la majoria dels quals no eren de matemàtiques. Aquests casos freqüents en les matemàtiques, llegíem, no fa molt, que s'han donat en totes les ciències. Així, Mayer, modest metge rural, creà el principi de conversió de l'energia, base de les ciències físiques. Pasteur, essent mineralogista, creà la Bacteriologia, etc., etc.

I que no ens diguin que aquests casos es donaren en els moments en què la ciència estava per fer. El que ells donaren foren idees noves, concepcions originals, de caràcter primari, tretes de les fonts mateixes on la Ciència neix. D'ésser veritat que avui dia no es poden donar aquests casos, acabariem per arribar a la conclusió que avui seríem en una estació terme, quan en realitat som en una de trànsit, on, potser, fem una parada un xic llarga.

ELS TREBALLADORS

Els matemàtics i astrònoms de 1870 fins a la data, principalment, es trobaren amb una herèn-

cia formosíssima. Els segles XVII-XVIII—els «genis» anteriorment esmentats—els deixaren idees «en brut» i els de la primera meitat del segle XIX els feren l'obsequi d'aquests diamants ja polits i revisats. Davant d'un tal tresor llegat per llurs avantpassats, la labor dels homes de ciència fou quasi exclusivament labor d'«exploradors».

Amb un pic al muscle (un instrument de càlcul qualsevol, per exemple) els veiem recórrer els diversos camins que com circumvalacions cerebrals anaven traçant en el «diamant» idees mater, que els havien llegat. Els que arribaren primer traçaren «carreteres» i hi deixaren marcada petjada; seguiren després d'altres traçant només camins veïnals, i en cada lloc d'aquests, algun s'aventurava a esgratinyar produint un clot més o menys profund, i mostrava amb això una nova faceta de la joia.

I d'aquesta manera, deixant llur nom clavat en el lloc que visitaven els nostres avis científics, s'immortalitzaven, realitzant així l'aspiració suprema de l'existència.

A una generació de genis, de productors, succeí una de treballadors, exploradors, els quals es preocuparen poc de pensar si el terreny que exploraven era ferm o bé si el dia menys pensat se'ls enderrocaria per efecte d'algun cataclisme genial.

Actualment, el nombre de camins i caminets és aterrador. Sigui qualsevulla la disciplina científica que hom escolleix, abans no arriba a llocs propicis per a la investigació, ha de recórrer gran espai. Tot és trillat, rebuscat, i per a cada matèria un munt voluminós de bibliografia.

ELS NOSTRES TEMPS

Es en aquests moments, farà un vint anys, estant així el panorama científic, que Espanya entra en acció. Comencen a preocupar-se els seus governs de la «ciència», el Dr. Cajal anima la joventut, es funden laboratoris, centres d'investigació, i la joventut espanyola s'aboca a l'estranger.

Es ara el moment propici per a la transformació de la nostra cultura científica, i sembla que es va a un renéixer eficient i digne. Però vegem seriosament el problema que s'ha plantejat i que és l'objecte principal de l'article.

Davant l'estat actual de la ciència que havem descrit, mancats els qui anaven a l'estranger d'una «cultura general» sòlida, es llançaren a especialitzar-se, i així portaren per desenrotllar-lo ací i fomentar-lo apassionadament, com correspon al nostre caràcter, un culte exagerat a l'especialització. Això arribà a límits insospitats que avui dia mateix ens semblen ja absurds. Citem com exem-

ple, una de les reformes de la segona ensenyança en la que s'arribà a suprimir la Filosofia per als estudiants que es dediquessin a l'estudi de les ciències. Avui, portats d'aquesta tendència, la majoria dels nostres científics són homes deformitzats de tal manera que arriben a la categoria de poder considerar-se'ls anormals dins de la ciència, malgrat d'ésser completament normals en el «clan» científic en què es desenrotllen.

Astora i entristeix el concepte pintoresc que no pocs dels nostres homes dirigents solen tenir del que és la ciència en conjunt, de la seva història i del seu present, del seu significat i de la seva finalitat.

No volem dir amb això que critiquem els homes que saben molt i bé d'algunes coses, com si l'ideal fós saber poc i malament de moltes, i tenir idees confuses; perquè entre tots els especialismes el més funest, potser, per la seva infecunditat i la seva petulància, és l'especialisme en generalitats.

Allò que s'ha de condemnar és la falta de basament amb àmplies dimensions de cultura general, és a dir, conjugar adequadament els dos termes, bo i donant preponderància als estudis originals que brollen de les fonts de les ciències, més que al producte de la més refinada especialització. S'ha de combatre que a l'home especialitzat, al «treballador» dels nostres temps, se'l consideri la peça principal i quasi única de l'engranatge científic. Car, ultra constituir això un risc

per a la futura labor científica, és danyós per a tota manifestació social de l'home. Comprovi's, en efecte, com són fàcilment adaptades a situacions i creences absurdes les persones educades en aquest sentit.

Especialisme i cultura general són conceptes que ni s'exclouen ni es completen; i llurs extensions, com dirien els lògics, són rampants; però si analitzem bé el significat, el tipus científic vindria a ésser més aviat el tipus primitiu i simplista de cartoixà de laboratori, mancat en absolut de cultura científica.

PODER DE LES REVISTES

Les revistes com VÍCTORS tenen un honorós i definitiu paper a complir. Donar a conèixer i fomentar aquesta cultura general en totes les seves branques; i així, introduint en les consciències variats temes, arribarà que alguns s'interessin per matèries que els semblen, i els obliga l'ambient en què vivim, a considerar vedades, per raó de llur professió. I amb els procediments propis de la ciència que cultiven, podran entrar en vedat aliè i en el produir, potser, un solc nou, o, millor, treure'n algun diamant en brut, que una altra generació de treballadors s'encarregarà de polir i fer brillar.

M A R C E L S A N T A L Ó

Ràfec

LA BOMBETA FERIDA. Criatures una engruna esgarriades, ens havíem convertit en flagell dels carrerons foscos i tristos de la Girona antiga. Sortíem aquell vespre de la classe nocturna de dibuix que es donava fa anys, en una vasta sala de l'edifici llòbreg del nostre Institut. La Força era fosca com una gola de llop. Nosaltres havíem tingut cura de rompre, una a una, totes les bombetes del carrer.

Tan sols per entre la boira gris i freda, titil·lava amb la seva llum intermitent sobre l'empedrat, una bombeta ferida. Sempre hi havia qui no apuntava prou dret. Algú s'escorregué fins a les escaletes a espiar aquells sabres dels municipals ventruts, que ens empaitaven després de la malifeta. Res, tranquil·litat absoluta. Dubtàrem una i dues i més vegades. A la fi ens adonàrem que l'empedrat del carrer en tota la seva llargada, no ens oferia un sol roc per a rematar la bombeta. I ens en desdrem. Prou que va ésser una excusa, car nosaltres érem dels qui trobàvem tothora els rocs que calien. Vàrem arribar a la plaça del correu meditatunds i silenciosos. Força amunt, darrera nostre, encara es destriava entre la humitat de la boira, el desmai de la llum de la bombeta ferida.

L'endemà, en anar a dibuix, el carrer era encara més fosc que una gola de llop. La bombeta sota el blanc del pàmpol, era glaçada de boira i de defalliment. Ja no tenia el brill fred de la seva claror intermitent de bombeta ferida. Fou l'única, que jo recordi, que morí de mort natural. Ni en Litus mateix, no hauria estat capaç de rematar-la, m'ho va jurar solemnement i amb les llàgrimes als ulls. Aquella bombeta ferida va morir, doncs, sota el bes de la boira humida d'una nit de Girona, d'una nit d'aquelles de quan jo era criatura.

No recordo que mai més ni en Litus ni jo, haguéssim tornat a fer pedres contra les bombetes d'aquells carrerons foscos i tristos de la Girona antiga. Aquella nit de boira i aquella bombeta ferida del carrer de la Força, varen començar a estovar el nostre cor de criatures una engruna esgarriades.

P. C.

ELS TREBALLS PORTATS A CAP en el nucli conegut amb el nom de Torre Gironella, han posat de manifest l'existència d'un pati amb una font que es nodria per una cisterna i al mateix temps adosades al recinte murallat de la ciutat han aparegut al ras de terra unes obres de mamposteria que havent cridat l'atenció dels nostres amics Palol, Riuró, Fraga i Merino, sobre l'ús que podien tenir, ens permetem copiar de l'obra de Minali un paràgraf ben significatiu sobre aquell lloc que, a bastament, ens aclarirà moltes coses.

En parlar de la Torre Gironella, en un informe fet cap a l'any 1815, diu Minali:

«La Torre Gironella está demolida, se hallava situada en el pequeño patio del Cuartel de Alemanes, y en el concurso de los dos recintos de Norte y Mediodía, que igualmente están demolidos desde la torre citada hasta el patio de las cocinas de dicho cuartel. Los franceses pensaron después cerrar la plaza por esta parte a cuyo efecto aprovecharon de un muro antiguo que atravesava el patio principal del Cuartel nuevo de Alemanes y formaron sobre él, el camino de ronda con parapeto espillerado quedando fuera de la plaza todo el emplazamiento que ocupava el Cuartel Viejo».

P. P. C.

AGONIA I RESURRECCIÓ D'EUROPA. «La sociedad europea se muere; sus extremidades están frias; su corazón lo estará dentro de poco. Y ¿sabéis por qué se muere? Se muere porque está envenenada»... escrivia en 1849 Donoso Cortés, l'integrista espanyol, fanàticament contrari a les reformes democràtiques... Deixem de banda els seus punts de vista particulars: fixem-nos sols en el seu diagnòstic de l'esdevenidor europeu, de l'esdevenidor immediat; diagnòstic tan i tan pessimista, tan decididament convençut d'una proximitat d'agonia...

I, amb tot, cinquanta anys després d'haver estat escrites les paraules esmentades, ningú no s'hauria atrevit a escriure'n unes de semblants i a fer ressonar pels àmbits europeus els planys apocalíptics. Precisament a finals de segle Europa fruïa una pau octaviana —una «pau anormal», ha dit Keyserling— i fins els chors populars entonaven en llurs cantades, himnes optimistes al «progrés» .. Després, el panorama ha sofert una mutació; i avui dia els horitzons se'ns presenten més ennuvolats que mai, i les perspectives augmenten llur tensió amenaçadora de dia en dia. Amb tot, cal no deixar-nos guanyar pels remolins esferèidors de la flauta de Pan— la flauta «pànica», —i confiar que les preteses agonies seran emmalaltiments passatgers, i que l'Esperit Europeu— Fènix reviscut en tantes ocasions— té un potencial d'energia més que suficient per a vèncer la crisi actual i tornar a entonar el càntic triomfal del «Ressurrexit!...».

J. M.^a C.

EL DARRER FILM DE CHARLOT m'ha fet pensar que potser avancem massa de pressa en el camí de la vida. Que el desplaçament ideològic i total d'ara no segueix cap proporció amb relació al món sentimental i humanitari. El desfici del nostre viure, ja no cospa et to sentimental que per mitjà del medi més expressiu que és el cinema ens és ofert en aquest film.

L'obra de Charlot és densa d'amor humà...

Aquesta crítica de l'obra de Charlot ja «standar.1», feta en sèrie, vosaltres, llegidors, podeu completar-la amb retalls de qualsevol periòdic, diari, etc. En tots trobareu el mateix; tot home que s'estimi es veu obligat a dir-ho així.

Al costat d'una nota de l'avenç italià a Abissínia, o d'un atemptat social, llegireu:

L'obra de Charlot és on era fa set o vuit anys, no s'ha mogut, tota plena de *besamel*, de bons sentiments, humana, que ens empastifava d'aquella manera els llavis i els ulls, i que en les nostres reaccions per a desentendre'ns d'aquella llüïssor, ens refregaven i escampaven encara més aquell greix d'humanitat.

I ara, quin esforç per a estar al mateix lloc d'anys enrera! Qui vol empastifar-nos de *besamel*, quan som tan ben educats que digerim sense preocupar-nos i amb una netedat tan exemplar! Ens han servit un film Charlot molt ben preparat i ni tan sols les estovalles han quedat amb cap gota de greix, amb cap gota del sentimentalisme que tant diem que tenim, però que no sentim.

J. C.

ENGLIANY, el premi *Cervantes* ha estat concedit a Ricard Baroja per haver publicat *La Nao Capitana*, entretinguda novel·la de motius mariners, amb il·lustracions del mateix autor. Amb aquest motiu *La Vanguardia* ha publicat el retrat de Pius Baroja atribuint-li la paternitat de l'obra i la glòria del premi. Cal pensar que no disposant d'un retrat del veritable autor, el redactor literari del rotatiu barceloní va creure's que publicant el retrat de D. Pius, al cap i a la fi tot quedava dins la mateixa família.

LA GUERRA I LA PAU. «Fa mil cinc-cents anys, Sant Agustí va consagrar alguns capítols de la seva grandiosa concepció «De civitate Dei» al senzill raonament que tota lluita, àdhuc la de les feres i la dels bandits mítics del tipus Caco, tendeix al restabliment d'un estat d'equilibri i d'harmonia, que anomenà pau. Aquesta senzilla veritat: que en el cosmos l'home aspira a harmonia i no a discordància, ha quedat avui invertida. Avui es rendeix homenatge a la guerra com a estat normal. Heus ací a ço que ha arribat la saviesa del segle XXè.»

I. Huizinga. «Entre les ombres del Demà.»

Revistes i Llibres

"Entre las sombras del mañana" J. Huizinga — Edicions de la "Revista de Occidente" Madrid, - 1936.

Es tracta d'un llibre de gran contingut cultural. L'Autor, professor holandès, ha reflexat en ell la crisi actual—crisi de Cultura—en el seu aspecte més profund, bo i passant revista als caires diversos en què ella es manifesta.

Remarca l'autor, en el Pròleg, que serà fàcil a molts lectors batejar-lo de pessimista. Replica: «Sóc optimista».

L'optimisme, però, no serà en els lectors. Sota el sedàs de la seva crítica implacable i subtil, hi resten poques visions de color de rosa. La primera frase del llibre ens prepara la ruta: «vivimos en un mundo enloquecido», afirma, i es va descabdellant el raonament ferm que mira l'essència dels fets i n'extreu les conseqüències

Essent la crisi de Cultura—la crisi econòmica no és més que una anècdota—centra el problema en l'antítesi: Filosofia de l'Intel·lecte (la d'ahir)—Filosofia de la Vida (la d'avui), puix que és en la Filosofia on es manifesten en més pura brillantor els fenòmens múltiples de les Cultures.

«La nostra Cultura ¿porta també el mateix camí?»—el camí de la barbarització—es pregunta Huizinga en comparar la Cultura de Roma i la nostra. I a la fi del llibre albira un element de salvació: la joventut, que ha d'infondre en la nostra Cultura decadent «molt d'esperit nou».

Es impossible en una simple nota, sintetitzar la doctrina d'aquesta obra. Tota ella és una gran síntesi, una síntesi de 250 pàgines que llegireu amb més interès cada vegada i podreu dir una volta llegida: «he après noves coses, m'han vingut nous neguits». Us la recomanem amb tot interès.

Les Nits i altres poemes. A. de Musset — Versió d'Alfons Maseres — Col·lecció popular Barcino - 1936.

No cal presentar Musset als lectors de VÍCTORS. La seva silueta d'elegant escèptic, el seu somriure de desencís, l'ànima desenganyada del gran romàntic francès, els veureu reflectir-se implacablement sobre els versos de «Les Nits», de l'«Elegia», de la «Carta a Lamartine». En aquests versos us semblarà, també, veure-hi sorgir, essent-ne la inspiradora, aquella dona genial, d'amors múltiples i febrils, George Sand.

La traducció d'Alfons Maseres serva tot el regust de la versificació del poeta francès, que no es digué romàntic ni clàssic, en semblança amb Heine, essent com ell, però, expressió suprema del Romanticisme, preuat poeta adés i ara de la joventut.

L'esperit del poeta és pres de dolor pregon, recordant la seva amor esvaïda en «Les Nits». Llegiu la «Nit d'Octubre», la directament inspirada per la Sand, — «No; jo somriure vull a la desastrositat» — respon el Poeta a la Musa en dir-li aquesta que somrigui al seu perdut amor. La dolor, però, es supera i pren volades d'infinitat en la «Carta a Lamartine» — «Cendra torna el taüt les despulles que empara. — Ton nom i ta memòria, ta fama morirà, — però no ton amor, si l'amor et fou cara: — tens l'ànima immortal i se'n recordarà» — acaba aquesta «Carta» — A més, conté el volum tres sonets que, com els poemes suara citats, formen part de les poesies escrites entre el 1835 i el 1843, les millors de Musset.

Peer Gynt. H. Ibsen — Adaptació de J. Puig i Ferrer i Ventura Gassol — Col·lecció Popular Barcino - 1936.

Ibsen fou el creador del «Teatre d'idees», o del «Transcendentalisme en l'Art».— En l'obra que ens ocupa planteja Ibsen, bo i resolent-lo, el problema de la condició humana, que no es pot pas defugir, ans bé, el que cal és *reafirmar* ben intensament la *humanitat*, és a dir, acceptar les obligacions, els defalliments, les contrarietats... El símbol d'aquesta IDEA, l'encarna Ibsen en Peer Gynt.

Peer Gynt, minyó de vint anys, és verge d'esperit. És amoral, és insociable, vol ésser un privilegiat. Mes, quan es creu restar més lluny d'humanitat, el Gran Tort, signe ibsenià de la hipocresia social, li fa present, de manera implacable, que és *home*. I essent *home*, invoca el que abans menyspreà: els follets, el llibre de misa de Solveig-Solveig, la dona ideal a la que s'acull en la seva ancianitat.

Obra en prosa i vers, no es podia cercar millors adaptadors que Gassol i Puig i Ferrer. Hi ha en Peer Gynt tot un desordre imaginatiu semblant al de «La mort de l'ós», de Gassol, i en els seus versos s'hi trasllua clarament l'empenta del poeta català. Veieu, sinó: — «Què veig! Peer Gynt! — Peer Gynt, coratge! — Si l'àliga reial s'enlaira així. — i es perd com una fletxa del destí — cap al Migdia l'aneguet salvatge, — tu et quedaries enfangat aquí?»—. I pel que fa al prosista, tots coneixem la psicologia especial dels seus personatges, com ara en Janet de «El Cercle Màgic», que s'assembla enormement amb Peer Gynt.

L'adaptació ha estat feta mirant a la seva possible representació escènica. D'ací algunes supressions que no minven, però, la comprensió total de l'obra.

P. ARMENGOL

"Adam i Eva." Joan Santamaria.

Amb poc temps ha sortit del quadern inèdit per ocupar un lloc en els prestatges dels llibreters, un bon nombre de novel·les catalanes. L'anunci de llur aparició ens ha fet estar a l'aguait, bo i prometent-nos un oci distret, encuriosits moltes vegades per la suggestió del tema que per endavant se'ns anunciava.

Els autors que per l'interès que desvetllen llurs produccions, logren fer-se a llur entorn un públic identificat amb llur obra, vénen obligats, per no defraudar-lo, a sostenir un to, i també,—per què negar-ho?—una uniformitat cronològica en l'aparició de les noves aportacions. Dissortadament, en la literatura nostrada no es dona el cas d'aquesta mena d'escriptors. Salvant algunes rares excepcions, les produccions dels nostres literats apareixen esporàdicament i àdhuc per la manera de produir-se donen sempre la impressió d'ésser moguts per una pruija de diletant, més que per un anhel de consciència professional. La conseqüència immediata de tot això és aquella manca d'unitat i de continuïtat en llur obra que és el segell que identifica i dona categoria d'es-tirp personal a un escriptor.

Un autor català del que calia esperar molt és Joan Santamaria, ja que està en possessió d'unes excel·lents condicions per esdevenir un bon novel·lista. Anys enrera i amb un curt espai de temps aparegueren les "*Memòries del Dr. Verdós*", "*Ma vida en doina*" i "*L'apòstol*", obres que si bé és veritat que eren poc treballades, per l'agilitat i facilitat amb què foren escrites posaven de manifest un temperament molt acusat. Més tard publicà unes magnífiques descripcions recollides dins les planes d'un llibre titulat "*Visions de Catalunya*."

En possessió d'aquestes condicions hom podia esperar que en anar a escometre la publicació d'una novel·la d'època, no intentaria que aquesta quedés com una fita isolada, sinó que animat d'una sana ambició forjaria una anella, inici d'una cadena sens fi, veritable melodia que segueix i no acaba i que sempre és motiu, dins del seu ritme, de noves aportacions.

En "*Adam i Eva*", l'acció es descabdella durant la darrera carlinada i, de tot el contingut de l'obra, preferim les excel·lents visions del paisatge i per dessorbre de tot l'esbós acabadíssim de la figura d'en Savalls, veritable estel que empal·lideix i posa de manifest la insignificància dels altres personatges que volen ésser els principals actors d'una trama que, per la conveniència de posar-hi un punt final i deixar content el llegidor, ha d'acabar bé i sense provocar cap mena de preocupació, ni tan sols inquietud, en el seu ànim.

Pompeu PASCUAL.

El Paradís Perdut Tomàs Roig i Llop.— Quaderns Literaris, vol. 95.— Barcelona

Un bonic recull de contes dins la col·lecció «Quaderns literaris», d'aquest notable escriptor; acabem de llegir-lo i encara ens resta la impressió que els personatges seus tan ben dibuixats ens han deixat. Els retrats dels diferents tipus psicològics que ens pinta Roig i Llop són veritables criatures de carn i os que malgrat vos-tre us interessin i seguïu llurs desventures (car l'autor sembla amar els dissortats) amb avidesa, no parant fins assaborir el gust agre dels finals malastrucs. Dins d'aquest llibre la varietat dels contes potser fa una mica perdedora la importància cabdal de l'obra del contista; una certa unificació dins la diversitat de les narracions faria de l'obra total un conjunt més harmònic i més reeixit.

AGUSTÍ PERA

"Sant Agustí" de Giovanni Papini (Trad. catalana d'Agustí Esclasans.)

«Anhelo conèixer Déu i l'ànima... ¿I res més? No, res més». Heus ací una frase agustiniana que Papini no esmenta en el seu llibre, —llibre admirable per tants conceptes. Sols conèixer Déu i l'ànima... i això ho escrivia un dels primers talents, potser el primer— de la seva època, coneixedor documentat del saber tradicional i diligent profunditzador de la cultura greco-llatina. Però la vàlua del coneixement —i amb més precisió, de la potencialitat racional— no és una vàlua intrínseca, independent de les dimensions històriques. Vuit segles en- rera, els filòsofs màxims de l'hel·lenisme preconitzaren la lluminositat intel·lectual a ultrança; però ara, desa- pareguda la veneració pel «logos» clàssic, triomfant la nova estela del Cristianisme, aquest ardent i sublim apo- logista de la nova doctrina —de la «Bona Nova»— que és Sant Agustí, recomanarà un allunyament de l'especu- lació teòrica —orgullosa sempre— i una frisança continuada per la comunió amb la Divinitat.

Perquè en tota la vida i en tota l'obra del gran Bisbe el que ressalta amb característiques més impres- sionants és l'impuls de la seva força amorosa. «Verus philosophus est amator Dei». El veritable filòsof és l'a- mador de Déu. Anhel místic, fusió mística, per damunt de tot, com ja la suggeria l'escola neoplatònica, l'escola espiritualista, acollidora d'Agustí en l'etapa immediatament anterior al seu pas a les aigües baptismals.

L'autor de la «Civitas Dei» és el valor màximament representatiu de l'esperit de l'alta Edat Mitjana. L'ide- alisme de Plató i de Plotí es fusionen en ell amb la humilitat cristiana, i la voluntat d'«amor» —«virtus est ordo amoris»—, sublimitzada pels més purs somnis místics, substitueix i anihila la voluntat de «conèixer» — im- potent i perdedora... En el segle XIIIè, però, més conegut Aristòtil a l'Occident per la divulgació feta pels seus comentaristes judaics i aràbics, Sant Tomàs emprendre una nova ruta: la de compaginar el realisme aristotè- lic amb la Teologia cristiana, i així veurem com per arribar a una plenitud d'amor amb Déu, cal primerament un «coneixement» de Déu...

La vida de Sant Agustí és seguida per Papini amb tons patètics, amb càlides reverberacions d'entusias- me i d'emotivitat. Els anys de la seva juvenesa, entre la preparació per als exercicis retòrics i els apremis d'una sensualitat fogosa i ardent; els seus primers triomfs com a professor; el seu contacte amb l'"Hortensius", de Ciceró, que li fa veure la grandesa de la filosofia grega i l'esterilitat d'una retòrica mercantilitzada... A partir d'aquest moment la "conversió", la veritable "conversió", ja s'ha operat en el futur soldat de Crist: han desa- paregut la frivolitat i la indiferència, el tranquil deambular entre èxits oratoris fàcils i entre apetències luxuriantes; ha despuntat l'agulló que havia d'anar endintant-se cada dia més, la inquietud pels magnes problemes del Món i de la Vida, i la convicció, serena i profunda, que en la vida de l'esperit rau l'excelsitud humana... L'adhesió al maniqueisme, després —a remarcar que el problema de la dualitat del Bé i del Mal seguí preocupant-lo sempre—; El seu desencís per les doctrines de Manes i la seva entrada en l'escepticisme acadèmic; la lluita titànica dels seus sentiments íntims contra la giacialitat escèptica, i la llum consoladora que foren per a ell les doctrines neoplatòniques... A la fi, trobarà Déu. Preferia mil voltes confessar la seva petitesa i anhelar trèmulament la Gràcia divina, a no seguir navegant en una mar de dubtes. Ha vençut l'orgull. Els sermons de Sant Ambrós - les epístoles inflamades de Sant Pau completaran la seva evolució, i les seves llàgrimes a l'hort de Milà n'asse- nyalaran el moment solemne...

Després vindrà la intensa producció filosòfica i apologista. El Bisbat d'Hipona. La lluita contra les he- retgies. Els seus punts de vista sobre la Gràcia i la predestinació, tan personals com discutits, en els quals s'a- beureran, segles després, Calví i els jansenistes... Sempre, però, la seva ardència càlida i sentimental, velada a voltes, esclatant i victoriosa en altres... Fins que, en una nit d'Agost de l'any 430, quan les hordes bàrbares de Genseric assetjaren Hipona, Agustí morirà amb els ulls fixos als Salms penitencials de David...

El seu desenllaç coincideix amb el crepuscle agònic de l'Imperi Romà; feia pocs anys que havia acabat la seva gran obra "De Civitate Dei" ("La Ciutat de Déu"), en la qual havia escrit: "I què són els imperis sinó grans partides de bandolers, quan no regna en ells la justícia?" I aquesta justícia no l'encarnava en la volun- tat omnímoda de l'"Imperator" —avis als catòlics moderns adoradors del Cesarisme—, sinó en la justícia divi- na, representada per les conductes nobles i bondadoses... En la justícia equivalent a la virtut... I d'aquesta dar- rera, Agustí ja ens n'havia donat una definició immortal: "Virtus est ordo amoris"

Josep M.ª CORREDOR

Noticiari

CARLES RIBA, CONFERENCIANT. *El dia del llibre a la Biblioteca Municipal vàrem tenir ocasió d'escoltar l'il·lustre hel·lenista en la documentada conferència que ens oferí. El tema era: ¿Perquè podem llegir els antics? Començà referint-se al fat, el destí que sofreixen molts llibres i sobretot el que sofrien en l'antigor, en què tan pobres i escassos eren els mitjans de difusió de la paraula escrita. Ens parlà de les obres cabdals de la literatura universal; dels drames d'Esquil, de Sòfocles, de les poesies d'Homer, de les subtiletes de Sòcrates i de les mil vicissituds que han passat abans d'arribar a les nostres mans. Remarcà el fet que en els temps de la Grècia potent i culta la gent no llegia i que els autors rarament escrivien un llibre. El grec estimava d'assimilarse les idees dels grans homes per l'oïda, escoltava. Començà d'aficionar-se per la lectura assistint al teatre, en no comprendre perfectament el sentit de les obres que es representaven, i d'aquesta manera, en comprar els pergamins explicatius donà lloc a la naixença d'aquest gran vehicle portador de les idees, el llibre. Però abans d'assolir la forma d'avui, per quantes i quantes transformacions no ha passat! Quan algun deixeble de Sòcrates escrivia els discursos del seu mestre i volia donar-los a la publicitat, calia llogar uns quants copistes especialitzats en aquests treballs i damunt dels pergamins escrivien l'obra, que sortia, no cal dir-ho, plena d'errades. D'aquests pergamins durant el transcurs del temps se n'han trobat alguns, com també papyrus egipcis, que han permès de reconstruir i conèixer les obres mestres de l'antiguitat. Una gran font d'aquestes troballes l'obrí Napoleó en conquerir l'Egipte; allí es trobaren gran nombre de papyrus dins els sarcòfags de les mòmies. Acabà la seva conferència llegint uns fragments de papyrus trobats: el primer és una poesia de la cèlebre poetessa Safo, la qual ens diu dels costums en la tan discutida i anomenada illa de Lesbos; l'altre es refereix a una lletra d'un nen de l'aristocràcia de llavors adreçada al seu pare, un grec notable, el qual ha partit vers Alexandria i no ha volgut portar-lo amb ell. En aquesta lletra es veu l'altura en què es trobava l'educació dels infants en aquell temps, bastant descurada per cert, i els costums de les famílies de l'època; és també un document preciós per refer l'esperit d'aquell temps.* A. P.

A PROPOSTA del Cos Facultatiu de l'Hospital de les Comarques Gironines, ha estat nomenat Degà d'aquest Centre, el nostre bon amic i redactor de VÍCTORS el Dr. Pompeu Pasqual. Enhorabona, i li desitgem encert en el comès del seu càrrec.

"ART POPULAR". Entre els actes d'inauguració del nou estatge del G. E. i E. G. mereix destacar-se la conferència que amb aquest títol hi donà En Joaquim Pla i Cargol.

La premsa local se n'ha fet ressò i l'ha ressenyada àmpliament. Volem, però, reproduir un dels punts que es tractaren en l'esmentada conferència; el que es refereix a la casa.

"Diu Spengler que la casa és el fogar de la raça, i res de més cert. Producte viu de la nostra raça és la casa de pagès, essencialment i racialment catalana. A Catalunya, on tenim la sort que la terra sigui repartida en petites parcel·les, la masia pren un caràcter racial per excel·lència i exerceix la seva influència en la manera d'ésser i de viure del nostre poble. El "cortijo" andalús, la "venta" castellana, tenen tot un altre caire, són totalment distints de la nostra masia. Són dues concepcions, són dos fonaments, són dues races.

La casa ha d'emmotllar-se a les diferents característiques del terreny i de les latituds. Spengler diu que "la casa no fa l'arquitectura, la casa fa la raça; en l'església, en el palau, es fa art; en la casa es fa història"; res de més veritat; a la casa tothom hi aporta l'afany de les seves iniciatives. L'església i el palau, heus ací la història de l'art; la casa, heus ací la història de l'home".

Cal esperar que Pla i Cargol, bon coneixedor del nostre Art Popular, continuarà donant-nos noves idees d'aquest tema inesgotable, en successives dissertacions.

 P. C.

EL DIA 21 D'AQUEST MES D'ABRIL TRASPASSA, A BARCELONA, el professor de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya, Sr. Jesús Sanz i Poch.

Havia cursat els estudis del Magisteri a la nostra ciutat, beneficiant-se de la influència dels mestres Dalmau Carles, Rafael Ballester i Cassià Costal. Acabats aquests estudis, ingressà a l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri, a Madrid, on pogué escoltar la paraula docta de Zulueta, Buylla, Cossío, etc. L'any 1919 era nomenat professor de l'Escola Normal de Lleida, i el 1931 passava a formar part del quadre de professors de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya, aleshores creada.

Sanz, vivament interessat per les qüestions de Psicologia, Pedagogia i Filosofia, havia verificat estudis d'aquest gènere a Alemanya, França i Suïssa. Havia obtingut el certificat de Pedagogia a la Universitat de Ginebra i el diploma de l'Institut J. J. Rousseau. Pogué heure contacte amb els professors Claparède, Bovet, Piaget, Werner, etc., primeríssimes figures de les Ciències de l'Educació. Posteriorment—1930—formà part del Comitè Organitzador de la Sisena Conferència Internacional de Psicotècnia, que tingué lloc a Barcelona.

Es remarcable la seva producció com a escriptor polític, com a crític i investigador literari, i com a pedagog.

Amb la mort de Sanz i Poch, Catalunya ha perdut un dels homes que més ha treballat per la cultura de la nostra terra i un dels més entusiastes valors de la Nova Educació.

 F.

VICTORS

REVISTA MENSUAL
G I R O N A

Director: CARLES DE PALOL I FELIU
Secretari de Redacció: FRANCESC FERRER I VILAR
Administrador: AGUSTI PERA I PLANELLS

Subscripció: 4'50 ptes. semestre
Número solt: 75 cèntims

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
GARBÍ, Plaça Marquès de Camps. Telèf. 223.-Girona

MINISTERIO
DE CULTURA

E N P R E P A R A C I Ó

Pompeu Pasqual: "L'Aportació forastera al creixement de Girona" - Ricard Giralt: "Els arquitectes i els obrers" - Joan Subias Galter: "Tresor Artístic Nacional" - Josep Ma. Pla: "La alquímia nova" - Ramon Reig: "Estudi sobre el pintor Llavanera"

MINISTERIO
DE CULTURA

